

Гоян І.М.
ivigoian@gmail.com
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціальної психології
факультету психології Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКсіОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Поняття «гендерна рівність» у своїй суті має два основні аспекти – *онтологічний* та *аксіологічний*, ототожнення яких може стати причиною гендерних дискусій, які не враховують принципові відмінності між онтологічним та аксіологічним конструюванням гендеру.

Гендерна рівність в онтологічному аспекті неможлива, бо тут основою відмінності статей є біологічна природа. Рівність статей можлива лише в аксіологічному аспекті, оскільки в цьому вимірі гендер – це соціальний конструкт. Тобто гендер конструюється на ґрунті цінностей, які визнаються чи заперечуються в тому чи іншому суспільстві, при цьому цінності є важливими соціальними очікуваннями [4, 82] на основі яких відбувається суспільна взаємодія.

На онтологічному рівні гендер неможливо конструювати, оскільки неможливо змінити генетичну інформацію, яка є підґрунтям біологічного розвитку чоловіка чи жінки незалежно від суб'єктивної волі та свідомості. Навіть якщо відбувається зміна статі на основі хірургічного втручання, то на генетичному рівні кардинальних змін не відбувається. Такі зміни статі швидше мають психологічний та світоглядний зміст, який вже конструюється на аксіологічному рівні. Тобто зміна статі, швидше, має не біологічний вимір, а зумовлена аксіологічними чинниками, бо це свідоме рішення людини, воно є наслідком самоусвідомлення на основі виховання та світогляду. Тому на онтологічному рівні обов'язки статей є дещо відмінними, оскільки принаймні є процес дітонародження та соціалізації дитини на перших етапах її життя.

В аксіологічному аспекті гендерна рівність можлива, але тільки через свідоме та добровільне дотримання загальнолюдських цінностей. Однак в аксіологічному аспекті це вже, швидше, буде не «гендерна рівність», а «гендерна справедливість», яка подібна до соціальної справедливості.

Гендерну рівність не слід тлумачити в правовому контексті як формальну рівність статей щодо прав і обов'язків чи соціальних можливостей в отриманні професії чи заробітної плати, оскільки формальна рівність статей може бути задекларована на рівні законів, а насправді в реальному житті може бути гендерна дискримінація. Тому «гендерну рівність» слід розуміти не в правовому сенсі, а в аксіологічному чи моральному як «гендерну справедливість», яку бажать дотримуватись добровільно, а не примусово на рівні законодавства, оскільки на реальному рівні відносин може бути саботаж формально-правових принципів гендерної рівності. Хоча «сучасне суспільство забезпечило в законодавчій сфері формальну рівність статей, максимально реалізувало феміністичні вимоги в сфері конституційного права, забезпечило участь жінок в політичному житті, в зрівнянні оплати праці, згідно з загальними соціокультурними критеріями та вимогами» [2, 70], однак жінки і чоловіки можуть бути справді рівними у правах і обов'язках, швидше, не на рівні законодавства, а на моральному рівні. Останній мав би ґрунтуватись на добровільному визнанні рівності статей, оскільки «...соціальні інститути та способи відносин у спільноті не можуть змінюватися самостійно, але тільки залежно від волі та духу людини» [1, 114]. Тобто, наприклад, у реальному сімейному чи професійному житті визнання гендерної рівності прав і обов'язків має забезпечуватись не правовими важелями, а моральними, бо в будь-якій проблемній ситуації в реальному житті людина не звертається до законодавства, а вирішує ці ситуації виходячи зі своїх моральних принципів. В такому аспекті, «незважаючи на загальну увагу суспільства до проблеми гендерної рівності, у сучасному світі навряд чи можна знайти державу, яка змогла б подолати гендерну дискримінацію» [5, 5]. Тобто, «...законодавчі норми є вагомим проте недостатнім чинником подолання

гендерної нерівності» [3, 24]. Тому гендерна рівність – це не настільки юридична чи соціальна проблема, а швидше проблема аксіології і моралі, оскільки єдиною підставою для реального впровадження принципу гендерної рівності може бути лише добровільність, як власне добра воля людини поважати права іншої статі.

Використана література:

1. Будз В. П. Онтологічні засади буття людини та суспільства / В. П. Будз // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2007. – Вип. 10. – С. 110–115.

2. Корх О. М. Трансцендентні світи гендеру / О. М. Корх, В. В. Хміль // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2014. – № 5. – С. 69–76.

3. Сторожук С. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи / С. Сторожук, І. Гоян // Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. – 2018. – № 280. – С. 18–29.

4. Hoian I. M. Anthropological and Axiological Dimensions of Social Expectations and their Influence on Society's Self-Organization / I. M. Hoian, V. P. Budz // Anthropological Measurements of Philosophical Research. – 2020. – №18. – P. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221379>

5. Storozhuk S. Gender equality in the context of social relations / S. Storozhuk, I. Hoyan // Cherkasy University Bulletin: Philosophy. – 2018. – №1. – P. 3–16.